

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА
Кафедра фундаментальних дисциплін початкової освіти

«До захисту допускаю»
завідувач кафедри фундаментальних
дисциплін початкової освіти,
доктор педагогічних наук, професор
_____ Володимир КОВАЛЬЧУК

« _____ » _____ 2025 р.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ В УЧНІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗА ДОПОМОГОЮ
ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Спеціальність 013 Початкова освіта
Освітня програма Початкова освіта

Магістерська робота
на здобуття кваліфікації –
Магістр з початкової освіти.
Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти.

Автор роботи: Гошман Ірина Мар'янівна _____
підпис

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент

Винницька Наталія Володимирівна _____
підпис

Дрогобич, 2025

АНОТАЦІЯ

Гошман І.М. Формування комунікативних умінь в учнів початкових класів за допомогою інтерактивних технологій – Рукопис.

У роботі висвітлено теоретичні, методичні та практичні засади формування комунікативних умінь молодших школярів у процесі вивчення інформатики. Актуальність дослідження зумовлена сучасними викликами цифрової епохи, у якій ефективне спілкування, уміння презентувати власні ідеї, працювати в команді та взаємодіяти з іншими учасниками освітнього процесу стають одними з ключових складових успішної особистості. У межах Нової української школи комунікація розглядається не лише як мовленнєва діяльність, а як інтегрована компетентність, що охоплює цифрову, соціальну, інформаційну та критичну складові. Саме тому формування цих умінь має відбуватися систематично й цілеспрямовано, з використанням інноваційних та інтерактивних педагогічних технологій, зокрема на уроках інформатики, які за своєю природою створюють сприятливе середовище для взаємодії, обміну інформацією та спільного розв'язання завдань.

У дослідженні особлива увага приділена ролі інформатики як навчального предмета, спроможного забезпечити використання як вербальних, так і невербальних форм взаємодії, а також багатьох інструментів сучасних хмарних сервісів, платформ для групової роботи, інструментів онлайн-спілкування, створення презентацій, ментальних карт та мультимедійних продуктів.

Методичний розділ роботи розкриває умови, методи та прийоми формування комунікативних умінь молодших школярів під час розв'язання навчальних завдань із використанням цифрових технологій. Охарактеризовано конкретні інструменти, що використовуються під час уроків інформатики: інтерактивні платформи (Padlet, Mentimeter, Classtime), сервіси для спільної роботи (Google Workspace, Microsoft 365), можливості шкільного цифрового середовища. Акцент зроблено на ролі вчителя як фасилітатора, який створює умови для відкритої та безпечної комунікації в цифровому освітньому просторі.

Доведено, що уроки інформатики є потужним ресурсом для розвитку комунікативних умінь молодших школярів за умови цілеспрямованої організації діяльності, використання інтерактивних цифрових інструментів і педагогічної підтримки. Робота має теоретичну й практичну цінність.

Ключові слова: комунікативні вміння; молодші школярі; інтерактивні технології; цифрові інструменти; хмарні сервіси; уроки інформатики; Нова українська школа; педагогічна взаємодія; цифрова комунікація; методика

формування; Padlet; Mentimeter; Google Workspace; розвиток мовлення; освітнє середовище; інформаційно-комунікаційні технології.

SUMMARY

The work highlights the theoretical, methodical and practical foundations of the formation of communication skills of junior high school students in the process of studying computer science. The relevance of the research is determined by the modern challenges of the digital era, in which effective communication, the ability to present one's own ideas, work in a team and interact with other participants in the educational process become one of the key components of a successful personality. Within the framework of the New Ukrainian School, communication is considered not only as a speech activity, but as an integrated competence that encompasses digital, social, informational and critical components. That is why the formation of these skills should take place systematically and purposefully, with the use of innovative and interactive pedagogical technologies, in particular in computer science classes, which by their nature create a favorable environment for interaction, information exchange and joint problem solving.

In the study, special attention is paid to the role of informatics as an educational subject capable of ensuring the use of both verbal and non-verbal forms of interaction, as well as many tools of modern cloud services, platforms for group work, online communication tools, creation of presentations, mind maps and multimedia products.

The methodological section of the work reveals the conditions, methods and methods of forming the communication skills of junior high school students when solving educational tasks using digital technologies. Specific tools used during computer science lessons are characterized: interactive platforms (Padlet, Mentimeter, Classtime), services for collaborative work (Google Workspace, Microsoft 365), possibilities of the school digital environment. Emphasis is placed on the role of the teacher as a facilitator who creates conditions for open and safe communication in the digital educational space.

It has been proven that computer science lessons are a powerful resource for the development of communication skills of junior high school students, provided that activities are purposefully organized, interactive digital tools are used, and pedagogical support is provided. The work has theoretical and practical value.

Key words: communication skills; younger schoolchildren; interactive technologies; digital tools; cloud services; computer science lessons; New Ukrainian school; pedagogical interaction; digital communication; method of formation; Padlet; Mentimeter; Google Workspace; speech development; educational environment; information and communication technologies.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
------------	---

РОЗДІЛ 1. КОМУНІКАТИВНИЙ РОЗВИТОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У КОНТЕКСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

1.1. Сутність та структура комунікативних умінь молодших школярів	9
1.2. Психолого-педагогічні основи розвитку комунікативних умінь молодших школярів	14
1.3. Інтерактивні технології як дидактичний засіб формування комунікативних умінь молодших школярів	19
1.4. Аналіз досвіду використання інтерактивних технологій у закладах освіти	23

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

2.1. Критерії та рівні сформованості комунікативних умінь молодших школярів	28
2.2. Розробка моделі формування комунікативних умінь засобами інтерактивних технологій	33
2.3. Розробка дидактичного забезпечення формування комунікативних умінь молодших школярів засобами інтерактивних технологій	37
2.4. Організація та проведення педагогічного експерименту	42

ВИСНОВКИ	48
-----------------------	-----------

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	51
---	-----------

ВСТУП

Сучасна система початкової освіти перебуває у стані постійних змін, зумовлених суспільними запитами, цифровізацією освітнього середовища та необхідністю формування в учнів ключових компетентностей, визначених Державним стандартом початкової освіти. Однією з найважливіших серед них є комунікативна компетентність, яка виступає фундаментом для подальшого успішного навчання, соціальної адаптації та розвитку особистості молодшого школяра.

У сучасному суспільстві вміння ефективно спілкуватися, висловлювати власну думку, слухати співрозмовника, аргументувати позицію та працювати в команді є невід'ємною умовою життєвого успіху. Саме тому формування комунікативних умінь в учнів початкової школи стає пріоритетним напрямом педагогічної діяльності. Водночас традиційні підходи до навчання, засновані переважно на монологічному викладі матеріалу та індивідуальній роботі, не забезпечують належного рівня розвитку комунікативної взаємодії між дітьми.

В умовах реформування освіти та впровадження Нової української школи (НУШ) особливого значення набувають інтерактивні технології навчання, які передбачають активну участь учня у процесі пізнання, діалогічність, партнерську взаємодію між учителем і школярами, а також між самими учнями. Застосування інтерактивних методів – це не лише використання технічних засобів, а передусім створення умов для спільної діяльності, де кожна дитина має можливість висловитися, бути почутою, обґрунтувати власну думку, знайти спільне рішення.

До інтерактивних технологій, що активно впроваджуються в освітній процес, належать:

- ігрові технології (дидактичні та рольові ігри, інтерактивні вправи на платформах Kahoot!, LearningApps тощо) [7;22];
- технології співпраці та кооперативного навчання (робота в парах, групах, проєктна діяльність, «Акваріум», «Мозковий штурм», «Коло ідей») [4;19];

- цифрові інструменти для спільної роботи (Google Workspace for Education, Padlet, Jamboard, Mentimeter та ін.) [7;13;22].
- використання інтерактивних дошок та мультимедійних засобів, які сприяють візуалізації знань і залученню учнів до активного діалогу.

Актуальність дослідження зумовлена також тим, що в умовах інформаційного суспільства дитина з раннього віку опиняється у потоці цифрових комунікацій, однак часто не має сформованих навичок культурного спілкування, толерантного діалогу та командної взаємодії. Тому завдання школи – не лише навчити дитину користуватися інформаційними технологіями, а й сформувати ціннісне ставлення до спілкування, уміння чути та розуміти інших, висловлюватися чітко і змістовно.

Проблема формування комунікативних умінь у молодших школярів розглядалась у працях багатьох науковців – психологів, педагогів і методистів (Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Савченко, Н. Бібік, Т. Піроженко, О. Пометун та ін.). Однак питання інтеграції інтерактивних технологій у процес формування комунікативних умінь саме в початковій школі залишається недостатньо розробленим у теоретичному та практичному аспектах.

Отже, актуальність теми магістерської роботи зумовлена потребою оновлення методичних підходів до розвитку комунікативних умінь молодших школярів з урахуванням вимог сучасного освітнього простору, який передбачає активне використання інтерактивних технологій.

Мета дослідження: визначити теоретичні засади, розробити та експериментально перевірити ефективність методики формування комунікативних умінь в учнів початкових класів засобами інтерактивних технологій.

Об’єкт дослідження: процес формування комунікативних умінь в учнів початкової школи.

Предмет дослідження: інтерактивні технології як засіб формування комунікативних умінь у молодших школярів.

Гіпотеза дослідження: використання спеціально розробленої методики, що ґрунтується на систематичному застосуванні інтерактивних технологій (інтерактивні дошки, ігрові платформи, цифрові інструменти для спільної роботи, групові форми навчання), сприятиме значному підвищенню рівня сформованості комунікативних умінь – діалогічного мовлення, уміння вести дискусію, слухати співрозмовника, аргументувати власну позицію та ефективно співпрацювати в колективі.

Базою для проведення педагогічного експерименту стало ТЗОВ «Школа дружня до дитини» м. Львів. До нього було залучено 20 учнів четвертих класів, поділених на експериментальну групу – 10 учнів та контрольну групу – 10 учнів.

Результати дослідження доповідались на засіданні кафедри фундаментальних дисциплін початкової освіти, а також за матеріалами конференції видана стаття:

Винницька Н., Гошман І. Формування комунікативних умінь в учнів початкових класів за допомогою інтерактивних технологій. V Міжнародна науково-теоретична конференція «Науковий огляд актуальних подій, досягнень та проблем», 3 жовтня 2025 р. Берлін, Німеччина. С. 176-179

Структура роботи складається зі вступу, двох розділів, висновку та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. КОМУНІКАТИВНИЙ РОЗВИТОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У КОНТЕКСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

1.1. Сутність та структура комунікативних умінь молодших школярів

У сучасному освітньому просторі комунікативні вміння визнаються ключовим чинником успішності не лише в навчанні, а й у життєдіяльності особистості загалом. Згідно з концепцією Нової української школи (НУШ), одним із головних завдань початкової освіти є підготовка учня, здатного до взаємодії, самовираження, критичного мислення та конструктивного діалогу. Від того, наскільки розвинутими є комунікативні вміння в дитини, залежить її адаптація у колективі, здатність до співпраці, розуміння інших людей і самореалізація [12;6].

Початковий етап навчання має унікальне значення, адже саме в цей період формуються базові моделі мовленнєвої та соціальної поведінки. Молодші школярі починають активно засвоювати норми спілкування, вчать співпрацювати, домовлятися, виражати думку, ставити запитання, реагувати на критику, тобто опановують ті навички, які у старшому віці трансформуються у зрілі комунікативні компетенції.

Розвиток цих умінь тісно пов'язаний із загальним інтелектуальним, емоційним і соціальним розвитком дитини. Тому комунікативна компетентність у молодшому шкільному віці розглядається як інтегрована якість особистості, що формується під впливом навчальної діяльності, спілкування з однолітками, учителями, батьками та соціальним середовищем загалом.

Поняття «комунікація» (від лат. *communicare* – робити спільним, ділитися) у педагогічному контексті означає процес обміну інформацією, емоціями, досвідом між суб'єктами навчально-виховного процесу.

Комунікативні уміння, своєю чергою, – це здатність особистості ефективно реалізовувати цей процес у різних життєвих ситуаціях.

На думку українських науковців (О. Пометун, Н. Бібік, О. Савченко, Л. Ващенко), комунікативні уміння – це не лише мовленнєві здібності, а ширший комплекс соціальних, психологічних та поведінкових характеристик, що визначають ефективність взаємодії [1;10]. Вони включають здатність:

- розуміти мету спілкування та ситуацію, у якій воно відбувається;
- адекватно висловлювати власні думки та почуття;
- сприймати інформацію співрозмовника;
- будувати взаємодію на основі співпраці та взаємоповаги;
- контролювати власну поведінку під час комунікації.

Комунікативні вміння виступають важливим показником сформованості *соціальної компетентності*, що є однією з ключових у системі НУШ. Сучасна школа має навчити дитину не лише знати, а й уміти спілкуватися, розуміти інших, долати суперечності мирним шляхом, спільно вирішувати проблеми.

Згідно з Державним стандартом початкової освіти, формування комунікативної компетентності є наскрізним завданням усіх освітніх галузей. У цьому контексті під комунікативними вміннями розуміють не лише засвоєння мовних норм, а й здатність ефективно використовувати мову для спілкування, навчання, самовираження й налагодження соціальних контактів.

НУШ розглядає комунікацію як інтегрований процес, який охоплює:

- уміння слухати й чути інших;
- уміння висловлювати власну думку зрозуміло й доброзичливо;
- уміння працювати в парі та групі;
- здатність розуміти позицію співрозмовника;
- розвиток емоційної культури мовлення.

Отже, у межах сучасної освітньої парадигми комунікативні уміння визначаються як комплекс когнітивних, емоційно-вольових і поведінкових характеристик, що забезпечують ефективну соціальну взаємодію.

Молодший шкільний вік є періодом активного розвитку мислення, мовлення, емоцій і соціальної мотивації. Згідно з теорією Ж. Піаже, дитина у віці 6–10 років переходить від егоцентричного мовлення до соціалізованого, тобто починає враховувати позицію співрозмовника. Цей процес є основою становлення комунікативних умінь.

Важливу роль у розвитку мовленнєвої комунікації відіграють емоції. Молодші школярі часто спілкуються через почуття, тому для ефективної комунікації потрібно формувати вміння розпізнавати емоційні стани інших і регулювати власні. Саме через розвиток емпатії, емоційної виразності, вміння контролювати поведінку дитина оволодіває культурою спілкування.

У цьому віці комунікація виконує *подвійну функцію*:

1. Є засобом засвоєння соціального досвіду.
2. Виступає чинником розвитку особистості.

Тому вчитель має створювати на уроках ситуації, де учні вчаться висловлювати думку, ставити запитання, домовлятися, вирішувати суперечності, висловлювати емоції у прийнятній формі.

На основі аналізу наукових праць українських педагогів і психологів (Н. Бібік, О. Савченко, Л. Калініна, Т. Піроженко, О. Пометун) структуру комунікативних умінь молодших школярів можна представити у вигляді чотирьох взаємопов'язаних компонентів: інформаційного, афективного, регулятивного та технічного.

1. Інформаційний компонент

Цей компонент охоплює систему умінь, пов'язаних із передачею та сприйняттям інформації.

Молодший школяр має навчитися:

- формулювати думки логічно й послідовно;
- слухати й розуміти партнера по спілкуванню;
- ставити запитання для уточнення інформації;
- переказувати почуте, висловлювати власне ставлення.

Інформаційний компонент тісно пов'язаний із когнітивними процесами: увагою, пам'яттю, мисленням, сприйманням. Його формування відбувається на уроках мови, читання, інформатики, природознавства – тобто в усіх видах діяльності, де відбувається обмін думками.

2. Афективний компонент

Афективна складова комунікації визначає емоційний аспект спілкування. Вона передбачає:

- здатність розуміти емоційні стани інших людей;
- уміння виражати власні почуття в культурній формі;
- розвиток емпатії, співпереживання, доброзичливості;
- формування позитивного ставлення до спілкування.

Розвиток афективного компоненту має величезне значення, оскільки саме емоційна залученість забезпечує щирість і ефективність комунікації. Діти, які вміють адекватно виражати емоції, легше налагоджують контакти, рідше конфліктують і мають вищий рівень довіри до однолітків.

3. Регулятивний компонент

Регулятивний компонент визначає організаційно-поведінкову сторону спілкування. До нього належать уміння:

- домовлятися, досягати компромісу;
- планувати спільні дії;
- координувати власну поведінку з поведінкою інших;
- розв'язувати конфлікти конструктивно.

У початковій школі формування цього компоненту реалізується через спільні ігри, групові завдання, рольові ситуації, де діти вчаться узгоджувати дії, висловлювати думки, поважати позицію партнера.

4. Технічний (мовленнєвий) компонент

Цей компонент охоплює зовнішні засоби реалізації комунікації:

- дикцію, темп, силу й мелодику голосу;
- міміку, жести, пози, зоровий контакт;
- володіння етикетними формулами мовлення.

Мовленнєвий компонент допомагає дитині ефективно передавати емоційний зміст, бути переконливою, впевненою, відкритою у спілкуванні. Формування цієї складової можливе через рольові ігри, театралізації, тренінги публічних виступів, інтерактивні методи навчання.

Усі чотири компоненти не існують окремо, а функціонують як єдина система. Наприклад, неможливо ефективно передати інформацію (інформаційний компонент), не володіючи емоційною виразністю (афективний) і культурою мовлення (технічний). Так само, конструктивне вирішення конфліктів (регулятивний компонент) потребує розвитку емпатії (афективний) і логічного мислення (інформаційний).

Отже, комунікативні уміння мають інтегративний характер і є результатом гармонійного розвитку мовленнєвої, емоційної та поведінкової сфер дитини.

Дослідження педагогів (О. Савченко, Н. Бібік, Т. Піроженко) доводять, що розвиток комунікативних умінь буде ефективним за таких умов:

1. Наявність позитивного емоційного середовища у класі, яке сприяє відкритості та взаємодовірі.
2. Організація спільної діяльності учнів, що передбачає взаємозалежність і спільну відповідальність за результат.
3. Застосування інтерактивних технологій, які створюють ситуації реального спілкування.
4. Особистісно зорієнтований підхід до дитини, врахування її індивідуальних особливостей і темпу розвитку.
5. Систематичність і поступовість у формуванні навичок – від простого діалогу до складних форм групової комунікації [1].

Фактори, які впливають на формування комунікативних умінь:

соціально-психологічні – атмосфера в класі, стиль спілкування вчителя, взаємини у групі;

педагогічні – методи, прийоми, засоби навчання, організація інтерактивної діяльності;

індивідуально-особистісні – темперамент, рівень мовленнєвого розвитку, самооцінка;

цифрове середовище – використання сучасних технологій для створення комунікативних ситуацій.

Роль інтерактивних технологій у розвитку комунікативних умінь – це не просто технічні інструменти, а методологічна основа організації навчання, заснована на взаємодії всіх учасників процесу.

У контексті формування комунікативних умінь вони сприяють активному залученню кожного учня до спілкування; розвитку навичок співпраці, взаємопідтримки; створенню ситуацій реального діалогу; мотивації до висловлення власної думки; розвитку цифрової грамотності як складової комунікації XXI століття.

Отже, комунікативні уміння молодших школярів – це багатогранне утворення, що поєднує знання, емоції, поведінкові стратегії та мовні навички. У структурі цих умінь виділяють інформаційний, афективний, регулятивний та технічний компоненти, які перебувають у тісній взаємодії.

Розвиток комунікативних умінь у молодшому шкільному віці є необхідною умовою соціалізації, адаптації та успішного навчання учня. У сучасній школі цей процес має здійснюватися на засадах інтерактивності, партнерства, відкритого спілкування, що сприятиме вихованню комунікативно компетентної, емоційно зрілої та соціально активної особистості.

1.2. Психолого-педагогічні основи розвитку комунікативних умінь молодших школярів

Період молодшого шкільного віку (від 6 до 10 років) є одним із найважливіших у становленні особистості дитини. Саме в цей час закладаються основи навчальної діяльності, формується ставлення до

оточення, розвиваються морально-етичні норми, і, що надзвичайно важливо, – виникає потреба у спілкуванні як засобі самовираження і самоствердження [2].

Розвиток комунікативних умінь у цей віковий період має глибокі психологічні та педагогічні підстави, адже він пов'язаний із закономірностями становлення мовлення, мислення, емоційно-вольової сфери, а також із особливостями навчальної мотивації.

Згідно з дослідженнями Л. Виготського, Д. Ельконіна, у молодшому шкільному віці відбувається зміна провідної діяльності – гра поступово трансформується у навчальну діяльність, однак елементи гри залишаються важливими у структурі спілкування. Спілкування з дорослими і ровесниками набуває нового змісту: дитина прагне не лише отримувати інформацію, а й висловлювати власну думку, доводити правоту, переконувати [5].

Психологи зазначають, що на цьому етапі комунікативна діяльність виконує три ключові функції:

1. Пізнавальну – через спілкування дитина дізнається про світ, людей, соціальні норми.
2. Регулятивну – спілкування допомагає керувати поведінкою інших та власною.
3. Емоційну – комунікація стає засобом емоційного вираження і підтримки.

Діти 6–10 років ще не володіють розвиненими стратегіями соціальної взаємодії, тому саме педагог має навчити їх конструктивного спілкування: як слухати, як реагувати на думку іншого, як висловлювати незгоду без конфлікту.

Мовлення – це не лише засіб вираження думки, а й основа формування свідомості. Виготський наголошував, що розвиток мовлення йде паралельно із розвитком мислення, а внутрішня мова є «зряддям мислення» [4].

У молодшому шкільному віці відбувається інтенсивне: розширення словникового запасу (на 1–1,5 тис. слів щорічно); формування граматичної

правильності мовлення; удосконалення інтонаційної виразності; розвиток внутрішнього мовлення, що готує дитину до рефлексії.

Комунікативні уміння формуються лише за умови активного мовленнєвого досвіду. Якщо учень має змогу висловлювати думки, дискутувати, презентувати, пояснювати, то комунікація стає не пасивним засвоєнням, а діяльністю, що розвиває інтелект і соціальні навички.

У молодшому шкільному віці дитина починає усвідомлювати власні емоції, однак не завжди вміє їх контролювати. Формування емоційної грамотності (уміння розпізнавати, називати, регулювати емоції) є важливою умовою комунікативного розвитку [1].

Високий рівень емпатії – здатності розуміти почуття іншого – є основою культури спілкування. У педагогічній практиці цьому сприяють: бесіди про почуття героїв літературних творів; спільне обговорення ситуацій морального вибору; ігрові методики «входження в роль»; інтерактивні технології (наприклад, створення емоційних аватарів у цифрових середовищах, спільні онлайн-щоденники емоцій) [8;18].

Таким чином, психологічний розвиток дитини створює природне підґрунтя для формування комунікативних умінь, а педагогічне середовище має забезпечити належні умови для цього процесу.

Формування комунікативних умінь – це цілеспрямований, системний і поетапний процес, який охоплює навчальну, ігрову та виховну діяльність.

Педагогічні основи цього процесу визначаються як:

по-перше, створення умов для активної участі кожного учня в комунікативних ситуаціях;

по-друге, забезпечення співпраці, рівності, взаємоповаги у спілкуванні;

по-третьє, застосування інтерактивних методів, що сприяють розвитку комунікативної активності.

До провідних педагогічних принципів належать:

1. Принцип діяльності.

Комунікативні уміння формуються лише у процесі активного спілкування. Учень має виступати не як пасивний слухач, а як активний учасник комунікативних ситуацій (дискусій, діалогів, рольових ігор) [19].

2. Принцип інтерактивності.

Спілкування передбачає взаємодію, співпрацю. Використання інтерактивних технологій (групові завдання, інтерактивні вправи, цифрові платформи для комунікації) створює природне середовище для практикування мовленнєвих навичок [4;14].

3. Принцип емоційної залученості.

Дитина краще сприймає навчання, коли воно має позитивне емоційне забарвлення. Тому важливо, щоб уроки, спрямовані на розвиток комунікативних умінь, були емоційно насиченими, підтримували інтерес, радість відкриття.

4. Принцип диференціації та індивідуалізації.

У кожної дитини свій темп розвитку мовлення та комунікативної активності. Учитель має підбирати завдання відповідно до рівня готовності – від простих діалогічних вправ до публічних виступів або дебатів.

5. Принцип співпраці.

Педагог виступає не лише джерелом знань, а й партнером у спілкуванні, модератором діалогу. Успішна комунікація можлива лише в умовах педагогіки партнерства, яка декларується НУШ.

Для ефективного розвитку комунікативних умінь використовуються такі групи методів:

Ігрові методи (рольові, сюжетно-рольові, ділові ігри) – забезпечують природну мотивацію до спілкування, сприяють розвитку уяви, мовленнєвої активності [16].

Інтерактивні методи (робота в парах, групах, метод «Коло ідей», «Мозковий штурм», «Акваріум») – розвивають уміння домовлятися, слухати, аргументувати [6].

Проектні технології – сприяють формуванню дослідницьких і презентаційних навичок, що є важливими аспектами комунікації.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) – дають можливість створювати цифрові продукти (презентації, відео, комікси, подкасти), що підсилюють мотивацію та навички спільної діяльності [9;13].

Інтерактивні технології виступають засобом розвитку не лише знань, а й особистісних якостей [24]. Вони створюють середовище, у якому учень:

- відчуває себе активним учасником освітнього процесу;
- вчиться працювати в команді, сприймати критику, підтримувати інших;
- отримує зворотний зв'язок у реальному часі;
- навчається самопрезентації й цифровій етиці спілкування.

З психолого-педагогічного погляду інтерактивні технології забезпечують оптимальний баланс між когнітивним, емоційним і соціальним розвитком дитини.

Використання таких засобів, як *Google Classroom*, *Padlet*, *Kahoot*, *ClassDojo*, *Mentimeter*, стимулює дітей до висловлення думок, участі в опитуваннях, обговореннях, що значно підвищує рівень мовленнєвої активності [7;13].

Учитель початкових класів виступає організатором і модератором комунікації. Його завдання полягає у створенні позитивного мікроклімату, що стимулює відкрите спілкування.

Важливо, щоб педагог сам демонстрував зразки культури мовлення й етикету, застосовував інтерактивні прийоми («мікрофон», «мозковий штурм», «ланцюжок думок»), заохочував ініціативу учнів, формував толерантність і взаємоповагу.

Професійна комунікативна компетентність учителя стає умовою і водночас результатом розвитку комунікативних умінь школярів.

Саме тому, розвиток комунікативних умінь у молодших школярів ґрунтується на єдності психологічних і педагогічних чинників.

З психологічного погляду – це природна потреба дитини у спілкуванні, що забезпечує її емоційний комфорт і соціальну адаптацію.

З педагогічного – це цілеспрямований процес, який передбачає створення комунікативно насиченого середовища, у якому дитина навчається співпраці, взаємоповазі та відповідальності за спільний результат.

Інтерактивні технології, які поєднують навчання, гру й спільну діяльність, виступають ефективним психолого-педагогічним засобом розвитку комунікативних умінь, оскільки вони враховують природну активність дитини, її емоційність та потребу у взаємодії.

1.3. Інтерактивні технології як дидактичний засіб формування комунікативних умінь молодших школярів

Сучасний освітній процес у початковій школі характеризується активним упровадженням інтерактивних технологій, які стають не лише допоміжним інструментом викладання, а й засобом розвитку ключових компетентностей учнів, зокрема комунікативних. Поняття «інтерактивні технології» (від англ. Interactive – «взаємодіючий») означає технології, що забезпечують двосторонню або багатосторонню взаємодію учасників освітнього процесу – учителя, учня, навчального середовища, цифрових інструментів тощо [3;22].

В освіті інтерактивні технології розглядаються як система методів, прийомів, технічних і програмних засобів, що створюють умови для активного залучення учнів у процес пізнання через співпрацю, спілкування, обмін думками, спільне розв'язання завдань. Головна відмінність інтерактивного навчання від традиційного полягає у переході від монологічної моделі «*учитель – учень*» до діалогічної, партнерської взаємодії «*учитель – учні – середовище – технології*».

У контексті Нової української школи (НУШ) інтерактивні технології виступають потужним інструментом реалізації компетентнісного підходу.

Вони сприяють формуванню в молодших школярів навичок комунікації, критичного мислення, самовираження, роботи в команді [2;18]. Водночас такі технології створюють умови для врахування індивідуальних особливостей дитини, забезпечують гнучкість і диференціацію навчального процесу.

Інтерактивні технології в освіті можна класифікувати за кількома критеріями. Найчастіше виділяють апаратні, програмні та мережеві технології, які в комплексі формують сучасне інтерактивне навчальне середовище.

1. Апаратні інтерактивні технології

Це технічні засоби, що забезпечують взаємодію учнів із цифровим навчальним середовищем через безпосередні маніпуляції об'єктами на екрані або в просторі. До них належать:

Інтерактивні дошки (Smart Board, Promethean, Newline тощо) – дозволяють учням колективно розв'язувати завдання, малювати, робити позначки, працювати з візуальними моделями. Такі інструменти розвивають діалогічність, активне слухання, здатність висловлювати й аргументувати власну думку.

Інтерактивні панелі та сенсорні столи – забезпечують групову роботу, де діти одночасно взаємодіють з екраном, що стимулює спільне обговорення і прийняття рішень.

Мультимедійні проєктори з інтерактивними функціями – дозволяють учителю створювати динамічні презентації, демонструвати відео, проводити інтерактивні вікторини.

Планшети, інтерактивні картки – дають змогу обмінюватися інформацією, демонструвати роботи учнів, організувати спільне обговорення матеріалу.

2. Програмні інтерактивні технології

Це навчальні програми, застосунки або сервіси, які підтримують активну взаємодію між учасниками навчання:

Інтерактивні навчальні платформи: LearningApps, Kahoot!, ClassDojo, Quizizz, Mentimeter, Nearpod – використовуються для створення тестів,

інтерактивних ігор, опитувань і мозкових штурмів. Вони мотивують дітей до участі в навчанні через елемент гри та змагання [7;20].

Освітні середовища з функціями колаборації: Google Workspace for Education, Microsoft Teams for Education, Padlet – дозволяють працювати над спільними документами, проектами, вести дискусії онлайн [14;23].

Інтерактивні симулятори та віртуальні лабораторії (PhET, CoSpaces Edu, Minecraft Education Edition) – сприяють розвитку пізнавальної активності, вмінню висловлювати припущення, аргументувати рішення, презентувати результати.

Програми для розвитку мовлення та комунікації: Flipgrid (тепер Flip), Voki, StoryJumper, Scratch – забезпечують створення відеовиступів, мультимедійних історій, діалогових проєктів, розвиваючи комунікативну компетентність учнів [8].

3. Мережеві інтерактивні технології

До цієї групи належать інструменти, що забезпечують комунікацію та співпрацю в онлайн-середовищі:

Відеоконференції та чати (Zoom, Google Meet, Edmodo) – дозволяють учням спілкуватися з однокласниками, учителем, запрошеними фахівцями; проводити інтерактивні дискусії, рольові ігри.

Освітні соціальні мережі (Classroom, Edmodo, Schoology) – формують навички цифрової комунікації, відповідального спілкування та етикету.

Онлайн-форуми, блоги, електронні щоденники класу – сприяють розвитку письмової комунікації, умінню формулювати думки письмово, обґрунтовувати позицію.

Психолого-педагогічний потенціал інтерактивних технологій мають значний потенціал для розвитку комунікативних умінь молодших школярів, оскільки вони поєднують навчання, гру, соціальну взаємодію і зворотний зв'язок.

1. Розвиток діалогічної взаємодії. Інтерактивні методи створюють ситуації, у яких дитина має активно висловлювати думку, слухати

інших, реагувати на пропозиції однокласників. Це сприяє формуванню умінь вести діалог, аргументовано висловлювати позицію, проявляти толерантність.

2. *Зворотний зв'язок і саморефлексія.* Завдяки миттєвому фідбеку (результати тесту, коментар учителя чи однокласників) учні швидше усвідомлюють свої помилки, що підсилює навчальну мотивацію і самоконтроль.
3. *Мотиваційна складова.* Використання технологій гейміфікації (змагання, нагороди, рівні) формує внутрішню мотивацію до спілкування та участі в груповій роботі. Діти охочіше висловлюються, коли це пов'язано з цікавими візуальними чи ігровими формами [16].
4. *Розвиток соціально-емоційного інтелекту.* Інтерактивні вправи у формі рольових ігор, дискусій, цифрових симуляцій допомагають учням розвивати емпатію, розуміння емоцій співрозмовників, навички ненасильницької комунікації [5].
5. *Індивідуалізація навчання.* Завдяки цифровим інструментам учитель може адаптувати завдання до рівня кожного учня, підтримувати позитивний емоційний фон і сприяти самореалізації навіть тих дітей, які мають труднощі у вербальному спілкуванні.
6. *Розвиток цифрової грамотності як складової комунікації.* Робота з інтерактивними платформами навчає дітей дотримуватися правил безпечного онлайн-спілкування, формулювати повідомлення чітко й доброзичливо, поважати чужу думку.

Педагогічні умови ефективного використання інтерактивних технологій для формування комунікативних умінь мають бути не самоціллю, а органічною частиною навчального процесу. Важливими умовами є:

– *системність і поступовість впровадження.* Робота з інтерактивними інструментами має плануватися на всіх етапах уроку – від мотивації до рефлексії.

- *партнерська позиція вчителя*. Учитель виступає не джерелом знань, а модератором спілкування, консультантом і фасилітатором групової взаємодії.
- *поєднання онлайн і офлайн активностей*. Оптимальним є баланс між цифровими і традиційними формами комунікації (живі обговорення, спільні творчі завдання).
- *безпечне цифрове середовище*. Учитель має навчати правил мережевого етикету, зокрема недопущення образ, плагіату чи поширення неправдивої інформації.

Можна зробити висновок, що інтерактивні технології відкривають широкі можливості для формування комунікативних умінь молодших школярів. Вони сприяють розвитку діалогічного мовлення, активного слухання, емпатії, вміння співпрацювати в групі та ефективно використовувати цифрові інструменти для вираження думок. Завдяки таким технологіям освітній процес стає більш гнучким, емоційно насиченим і зорієнтованим на реальні потреби сучасної дитини.

1.4. Аналіз досвіду використання інтерактивних технологій у закладах освіти

В Україні інтерес до інтерактивних технологій у початковій освіті посилюється після реформ в освіті та масового впровадження цифрових інструментів у школах. Практичні розвідки та статті-посібники для вчителя акцентують на прикладному використанні платформ (Kahoot!, Padlet, LearningApps) для підвищення мотивації, організації парної та групової роботи, а також для швидкого зворотного зв'язку під час уроку. Такі матеріали часто поєднують опис практики (конспекти, готові вправи) та рекомендації щодо технічної організації уроку у початкових класах [24;6].

Дослідження українських університетів і педагогічних центрів також показують, що інтерактивні технології можуть компенсувати дефіцити

навчальної мотивації та сприяти розвитку усного мовлення через колективні завдання (наприклад, створення спільних презентацій, цифрових щоденників, записів відео). Водночас автори звертають увагу на потребу методичної підготовки вчителя й організаційно-технічних умов у школі.

Зарубіжні емпіричні дослідження дають широкую картину впливу інтерактивних технологій на навчання і комунікацію в початковій школі. Великі оглядові проєкти та кейс-дослідження виявили кілька повторюваних ефектів: підвищення інтерактивності уроку, зростання мовленнєвої активності учнів, поліпшення фідбеку та можливостей для диференціації.

Класичне дослідження впливу інтерактивних дошок (interactive whiteboards, IWB) у Великій Британії (Higgins et al. та подальші огляди) виявило позитивні зміни у взаємодії в класі – учні більше включаються в обговорення, учитель частіше використовує візуальні підказки і спільні завдання; проте ефект значною мірою залежить від методичної підготовки вчителя і сценарію використання IWB.

Останні дослідження щодо гейміфікованих вікторин (Kahoot!) показують, що використання таких інструментів підвищує залученість і мотивацію учнів, а також стимулює короткі усні обговорення та оперативний фідбек. Втім вплив на глибинні комунікативні навички (дискурсивні вміння, аргументація) потребує доповнення вправами на мовленнєву практику [7;13].

Огляд робіт щодо цифрових інструментів для колаборації (Padlet, Google Workspace) каже про виражений позитивний ефект у практиках спільного письма, планування проєктів і навчальної співпраці – учні вчаться погоджувати думки, структурувати повідомлення, дають і отримують коментарі. Це також змінює формат взаємодії класу: більше групової роботи, менше «монологів» учителя [23;14].

Останні великі огляди (scoping reviews) інтеграції інструментів типу Mentimeter також підкреслюють цінність миттєвого збору відповідей і анонімного вираження думки, що сприяє включенню менш впевнених дітей у

дискусію. Але автори наголошують: інструменти мають бути вбудовані в педагогічну стратегію, а не використовуватися як «фішка».

Підсумовуючи українські та закордонні напрацювання, можна виокремити такі обґрунтовані тези:

«Інтерактивні технології підвищують залученість і мотивацію учнів, що опосередковано сприяє збільшенню мовленнєвої активності на уроці (більше питань, відповідей, коментарів)».

«Для розвитку глибоких комунікативних умінь (аргументація, ведення дискусії, вирішення конфліктів) потрібні цілеспрямовані завдання і фасилітація вчителя – технологія сама по собі не гарантує результату».

«Мережеві й колаборативні інструменти (Padlet, Google Docs) особливо ефективні для тренування письмової комунікації і спільного планування, тобто для тих аспектів комунікації, де важлива послідовність та відслідковування внесків учнів».

«Інтерактивні дошки позитивно змінюють динаміку класної взаємодії, але педагогічна майстерність визначає масштаби ефекту: застосування IWB у формі презентацій не є достатнім – важливі саме інтерактивні вправи».

«Безпечне і продумане впровадження цифрових інструментів (етика, навички онлайн-спілкування) – обов'язкова умова, особливо для молодших учнів».

Нижче представлений короткий опис п'яти класів інструментів, їхні можливості для формування комунікативних умінь, практичні приклади й обмеження.

Kahoot! Що це: гейміфікована платформа для створення вікторин і опитувань у реальному часі.

Дидактичні можливості: підвищує мотивацію, швидкий фідбек, може стимулювати короткі обговорення після раунду («Чому ви обрали таку відповідь?»).

Приклади застосування: «розігриваючі» питання на початку уроку, командні вікторини, змагання між групами з обговоренням аргументів.

Обмеження: малий простір для розвитку усного дискурсу – потрібні додаткові завдання, що розвивають аргументацію та пояснення вибору.

Mentimeter. Що це: сервіс для створення інтерактивних опитувань, хмар і слайдів з миттєвим збором відповідей.

Дидактичні можливості: дозволяє збирати думки анонімно або підписано, робить видимою думку класу (word cloud, рейтинг), сприяє залученню сором'язливих учнів.

Приклади застосування: урок рефлексії («Що нового я дізнався?»), брейнштормінг, опитування думок перед дискусією.

Обмеження: платні функції для шкіл, вимагає стабільного інтернет-з'єднання.

Padlet. Віртуальна стіна (дошка) для колективного запису ідей (текст, зображення, відео).

Дидактичні можливості: розвиває колективне письмо, навички коментування й рецензування, планування проєктів; підходить для асинхронної та синхронної співпраці.

Приклади застосування: спільна дошка ідей при проєкті «Моє місто», портфоліо робіт класу, коментування прочитаних історій.

Обмеження: потребує навичок цифрового етикету та потрібно початкове моделювання правил користування.

Інтерактивна дошка (IWB). Апаратно-програмний комплекс (сенсорна панель або дошка) для колективної роботи з мультимедійним контентом.

Дидактичні можливості: дозволяє виконувати колективні вправи, демонструвати мультимедіа, працювати в групах біля дошки, проводити рольові ситуації з візуальною підтримкою.

Приклади застосування: спільне створення схем, відтворення сценок з підручника, інтерактивні вправи на розташування подій у часі.

Обмеження: «пасивне» використання (презентації) дає мало ефекту; потрібно розробляти інтерактивні сценарії і вчити дітей працювати в командах.

Інструменти має служити меті навчання, а не навпаки. Інтерактивні сервіси найефективніші, якщо вбудовані в методичну послідовність (мотивація – робота – рефлексія).

Поєднання синхронних і асинхронних форматів дає змогу одночасно тренувати усні й письмові форми комунікації (наприклад, Kahoot! для синхронної мотивації + Padlet для асинхронного спільного письма).

Фасилітація вчителя критично важлива. Саме педагог організовує правила дискусії, модерує обговорення, навчає етикету і дає зворотний зв'язок – без цього інтерактивність не трансформується в комунікативну компетентність.

Аналіз українського та зарубіжного досвіду показує: інтерактивні технології мають значний потенціал для розвитку комунікативних умінь у молодших школярів – вони підвищують мотивацію, забезпечують швидкий фідбек, дають можливості для колективної праці. Водночас ефективність залежить від методичної культури вчителя, правильного вибору інструментів і їхнього змістового вбудування в навчальний процес. Інструменти на кшталт Kahoot!, Mentimeter, Padlet і інтерактивних дошок є корисними ресурсами, але вони найкраще працюють у поєднанні з вправами на аргументацію, емпатію та регуляцію спілкування.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

2.1. Критерії та рівні сформованості комунікативних умінь молодших школярів

Формування комунікативних умінь у дітей молодшого шкільного віку – одна з ключових цілей сучасної початкової освіти, визначена Державним стандартом початкової освіти та Концепцією «Нова українська школа». Уміння спілкуватися, слухати, розуміти інших і грамотно висловлювати власну думку є базовими життєвими компетентностями, що забезпечують успішну соціалізацію, ефективну навчальну діяльність і розвиток особистості дитини в умовах інформаційного суспільства [2].

Проблема формування комунікативних умінь стає особливо актуальною у зв'язку з упровадженням інтерактивних технологій у навчальний процес. Інтерактивні методи не лише підвищують пізнавальну активність учнів, а й створюють умови для постійної комунікації, співпраці, рефлексії, що сприяє розвитку мовленнєвих і соціальних навичок.

Однак для ефективного реалізації методики необхідно мати чітку систему оцінювання сформованості комунікативних умінь. Саме тому визначення критеріїв, показників і рівнів розвитку цих умінь є важливою складовою експериментальної частини дослідження.

Діагностика комунікативних умінь передбачає цілісне вивчення процесу спілкування дитини – від мотиваційних проявів до практичних дій і емоційно-ціннісних установок. У молодшому шкільному віці, коли мовлення є провідним засобом пізнання світу, саме спілкування визначає ефективність навчання, соціальну адаптацію та розвиток особистісних якостей.

Дослідники (Н. Бібік, О. Савченко) підкреслюють, що оцінювання комунікативних умінь має бути динамічним, тобто таким, що фіксує не лише поточний стан, а й зміни, які відбуваються під впливом навчання [1].

З цією метою використовується діагностичний комплекс, який включає:
тестування (вимірювання знань про правила спілкування, культури мовлення);

спостереження (фіксація поведінки в реальних навчальних ситуаціях);

аналіз продуктів діяльності (результатів участі у групових завданнях, цифрових платформах тощо);

самооцінку й взаємоцінку (через анкетування, щоденники спостережень, рефлексивні картки).

Використання поєднання кількох методів дозволяє отримати об'єктивну та комплексну картину розвитку комунікативних умінь кожного учня.

Діагностичний інструментарій повинен відповідати віковим особливостям дітей молодшого шкільного віку — бути ігровим, наочним, цікавим і зрозумілим.

Доцільним є застосування таких видів інструментів:

1. Педагогічне спостереження.

Використовується під час інтерактивних вправ («Мікрофон», «Акваріум», «Коло ідей», «Мозковий штурм» тощо). Фіксуються такі показники: чи прагне дитина взяти слово, як реагує на репліки інших, чи підтримує діалог, чи виявляє емпатію.

2. Анкетування та тести.

Дають змогу з'ясувати ставлення учнів до спілкування, групової роботи, визначити рівень обізнаності з правилами комунікативної культури (вміння слухати, не перебивати, звертатися ввічливо тощо).

3. Аналіз продуктів діяльності.

Вивчаються результати роботи на інтерактивних платформах (Padlet, Jamboard, Mentimeter), участь у створенні спільних проєктів, письмові та усні висловлювання.

4. Інтерактивні діагностичні завдання.

Наприклад, «Відгадай емоцію» (розпізнавання міміки), «Побудуй розмову» (створення діалогу за ситуацією), «Виріши конфлікт» (розігрування сценок).

5. Рефлексивні щоденники або картки самооцінки.

Учні позначають смайликами або кольорами, наскільки їм вдалося висловитися, зрозуміти інших, досягти згоди під час спільної діяльності.

На основі узагальнення психолого-педагогічних підходів визначено чотири основні критерії сформованості комунікативних умінь у молодших школярів:

1. Мотиваційно-ціннісний критерій.

Відображає внутрішню готовність учня до спілкування, інтерес до взаємодії з однолітками, бажання брати участь у діалозі, командних іграх, обговореннях. Високий рівень проявляється в ініціативності, позитивному ставленні до комунікації.

2. Когнітивний критерій.

Оцінює знання дитини про норми мовленнєвої поведінки, етикетні формули, правила побудови діалогу, використання невербальних засобів (жести, міміка, інтонація).

3. Операційно-діяльнісний критерій.

Визначає практичні вміння: слухати співрозмовника, підтримувати тему, ставити уточнювальні запитання, переконливо висловлювати свою думку, працювати у групі.

4. Емоційно-рефлексивний критерій.

Виявляє рівень емоційної культури: здатність до співпереживання, самоконтролю, розуміння почуттів інших, вміння оцінювати власну поведінку у процесі спілкування.

Згідно з обраними критеріями, розрізняють три рівні сформованості комунікативних умінь: високий, середній, низький.

Високий рівень – учень вільно вступає у спілкування, володіє багатим словниковим запасом, уміє ставити та відповідати на запитання, підтримує діалог, слухає співрозмовника. Під час групової роботи бере на себе ініціативу, прагне до взаєморозуміння, виявляє емпатію. Здатний аналізувати власні дії та поведінку, дотримується мовленнєвого етикету.

Середній рівень – учень бере участь у спілкуванні переважно за ініціативи інших, володіє основами діалогічного мовлення, але має труднощі з розгортанням висловлювання або пошуком аргументів. Розуміє більшість правил етикету, але не завжди застосовує їх на практиці. Виявляє доброзичливість, проте емоційно реагує не завжди адекватно ситуації.

Низький рівень – учень неохоче вступає в контакт, уникає діалогу, висловлює думки коротко, часто невпевнено. Слухає співрозмовника поверхово, не дотримується норм мовленнєвої поведінки. Виявляє труднощі у розумінні емоційного стану інших, схильний до замкненості, часто потребує підтримки вчителя.

Для кількісного визначення рівня сформованості доцільно використовувати 12-бальну шкалу. Вона дозволяє об'єктивно оцінити результати за кожним критерієм.

Критерій	Показники	0–4 бали (низький)	5–8 балів (середній)	9–12 балів (високий)
Мотиваційно-ціннісний	Інтерес до спілкування, ініціативність	Не виявляє бажання спілкуватися	Частково зацікавлений, діє за ініціативи інших	Активно спілкується, ініціативний
Когнітивний	Знання правил спілкування, мовленнєвий етикет	Знання фрагментарні	Знання часткові	Знання системні, усвідомлені
Операційно-діяльнісний	Практичні комунікативні навички	Має труднощі	Частково володіє	Упевнено володіє
Емоційно-рефлексивний	Емпатія, емоційний контроль	Не розпізнає емоцій	Частково розуміє,	Демонструє емпатію, самоаналіз

			реагує вибірково	
--	--	--	---------------------	--

Загальний результат визначається за середнім арифметичним балом: 9 – 12 балів – високий рівень, 5 – 8 балів – середній рівень, 0 – 4 бали – низький рівень.

На практиці діагностика проводиться у два етапи – *початковий* (виявлення початкового рівня) і *контрольний* (визначення динаміки після впровадження інтерактивних технологій).

Для зручності вчителя можна використовувати «Карту спостережень за розвитком комунікативних умінь», де фіксуються бали за кожним критерієм та динаміка змін.

Учень	Мотиваційно-ціннісний	Когнітивний	Операційно-діяльнісний	Емоційно-рефлексивний	Рівень
Андрій	10	9	11	10	Високий
Оля	6	7	7	6	Середній
Дмитро	3	4	3	4	Низький

Отже, сформованість комунікативних умінь у молодших школярів є показником ефективності не лише мовленнєвого, а й соціального розвитку дитини.

Запропоновані критерії – мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний та емоційно-рефлексивний – дозволяють комплексно оцінити цей процес, а система рівнів і бальна шкала забезпечують наукову об'єктивність.

Діагностика, побудована на спостереженнях, тестах, анкетуванні та аналізі діяльності учнів, дає змогу вчителю бачити не лише результат, а й динаміку формування комунікативних умінь, що є важливою передумовою для розроблення ефективної методики їх розвитку засобами інтерактивних технологій.

2.2. Розробка моделі формування комунікативних умінь засобами інтерактивних технологій

Формування комунікативних умінь у молодших школярів є складним, динамічним процесом, який потребує створення відповідних педагогічних умов. Модель формування таких умінь має інтегрувати сучасні підходи до навчання, психолого-педагогічні принципи розвитку дитини молодшого шкільного віку та інноваційні можливості інтерактивних технологій.

Модель, що ми пропонуємо застосовувати, базується на положеннях компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого та інтерактивного підходів. Її мета – забезпечити умови для цілісного розвитку комунікативної компетентності учня через практичну діяльність, взаємодію та співпрацю в інтерактивному освітньому середовищі.

Успішна реалізація даної методики можлива за лише за умови дотримання комплексу педагогічних умов:

1. Створення інтерактивного освітнього середовища. Вона передбачає використання цифрових ресурсів (інтерактивних дощок, онлайн-платформ, сервісів спільної роботи), що стимулюють активну взаємодію між учнями та вчителем.

2. Організація діяльності на засадах співпраці. Зміна ролі вчителя – з носія знань на фасилітатора процесу спілкування, модератора командної роботи.

3. Використання інтерактивних технологій як засобу міжособистісної комунікації, тобто залучення дітей до спільних творчих завдань, онлайн-дискусій, віртуальних проєктів.

4. Диференційований підхід до розвитку мовленнєвих і соціальних умінь. Завдання добираються з урахуванням рівня комунікативної активності, індивідуальних особливостей і темпу розвитку дитини.

5. Підтримка позитивного емоційного клімату на уроці. Атмосфера довіри, заохочення, ігрові методи та візуальна підтримка сприяють зняттю мовленнєвих бар'єрів і страху публічних виступів.

Модель формування комунікативних умінь, яку ми пропонуємо має таку структуру та включає чотири взаємопов'язані етапи:

Рис. 1 Модель формування комунікативних умінь

Мотиваційно-орієнтаційний етап: його мета полягає у формуванні позитивного ставлення до спілкування, пробудження інтересу до комунікативної діяльності.

На даному етапі відбувається:

- ознайомлення учнів із поняттям спілкування, його значенням у житті;

- проведення інтерактивних ігор «Хто я?», «Передай емоцію», «Знайди пару»;
- використання сервісів Kahoot! і Quizizz для визначення «комунікативного профілю» класу;
- створення колективного плаката «Ми команда!» у Padlet.

У результаті сформована внутрішня мотивація до спільної діяльності, позитивне ставлення до партнерів по спілкуванню.

2. Когнітивно-діяльнісний етап: полягає у засвоєнні знань про правила комунікації, розвиток мовленнєвих і соціальних навичок.

До основних форми роботи належить:

- Онлайн-дискусії та колективне обговорення проблемних ситуацій. Наприклад: «Як правильно попросити допомогу?» або «Що робити, якщо тебе не слухають?» (Mentimeter, Jamboard).

- Міні-уроки взаємонавчання. Учні в парах готують короткі повідомлення або пояснення для однокласників (використовується Google Slides). Вправи «Побудуй діалог» та «Продовжи історію».

- Реалізуються у Google Docs або Padlet, де учні по черзі додають репліки героїв. Результатом буде те, що учні вміють підтримувати діалог, дотримуватися норм мовленнєвої етики, слухати співрозмовника.

Інтерактивно-тренувальний етап. На цьому етапі відбувається відпрацювання комунікативних умінь у змодельованих ситуаціях, тренування публічних і групових форм спілкування.

Основні види діяльності, які можуть бути застосовані:

- Рольові ігри та комунікативні ситуації. («Інтерв'ю з героєм казки», «У магазині», «Конфлікт і примирення») – із записом відео на планшет чи смартфон.

- Публічні виступи. Учні створюють інтерактивні карти знань у MindMeister або мініпрезентації в Canva чи Google Slides, які демонструють перед класом.

- Групові квести й командні завдання.

Наприклад: «Знайди слова доброти» – завдання на інтерактивній дошці; «Виріши загадку разом» – у сервісі LearningApps.

Результатом буде те, що учні демонструють уміння виступати, працювати в команді, домовлятися, підтримувати спільну мету.

Рефлексивно-оцінний етап, його суть полягає у формуванні вмінь саморефлексії, самооцінювання власних досягнень у спілкуванні.

На цьому етапі відбувається:

- заповнення рефлексивних карток або онлайн-анкет типу «Мій успіх сьогодні» (Google Forms);
- обговорення в колі: «Що я сказав сьогодні доброго?», «Як я допоміг іншим?»;
- спільне створення хмар слів («Наші комунікативні здобутки») у сервісі WordArt.

У результаті діти усвідомлюють власний прогрес, розуміють значення комунікації для навчання і дружби.

Система вправ за комунікативними цілями

Ціль	Тип вправи / діяльності	Інтерактивні засоби
Розвиток діалогічного мовлення	Створення спільних історій; чат-дискусії; рольові діалоги	Google Docs, Padlet, Mentimeter
Формування навичок публічного виступу	Презентації, відеозаписи виступів, інтерактивні карти знань	MindMeister, Canva, PowerPoint, YouTube Kids
Розвиток групової взаємодії	Командні ігри, онлайн-квести, мозкові штурми	LearningApps, Jamboard, Kahoot!, ClassDojo
Емпатійне спілкування	Вправи «Передай емоцію», «Знайди почуття», аналіз ситуацій	інтерактивна дошка, відеофрагменти, картинки емоцій

Регулятивні уміння (вирішення конфліктів)	Рольові ситуації, дебати, моделювання поведінки	Minecraft Education, симуляції у Zoom / Meet
--	--	---

Після впровадження нашої моделі формування комунікативних умінь в молодших школярів повинно відбутися:

- підвищення рівня комунікативної активності та ініціативності;
- розвиток культури спілкування, емоційної грамотності;
- покращення результатів у групових формах навчання;
- формування стійкої потреби в діалозі, співпраці та взаємопідтримці.

Запропонована модель на основі інтерактивних технологій забезпечує системність, поступовість та ефективність навчального процесу. Вона спрямована не лише на розвиток мовленнєвої компетентності, але й на становлення соціально зрілої, емоційно відкритої особистості, здатної до співпраці та самовираження.

Її впровадження у навчальну практику сприятиме підвищенню рівня освітньої мотивації, розвитку критичного мислення та підготовці дітей до активної участі у сучасному цифровому суспільстві.

2.3. Розробка дидактичного забезпечення формування комунікативних умінь молодших школярів засобами інтерактивних технологій

Ефективність процесу формування комунікативних умінь в умовах застосування інтерактивних технологій значною мірою залежить від якісно спроєктованого дидактичного забезпечення. У контексті НУШ, де акцент спрямований на діяльнісний, компетентнісний та інтерактивний характер навчання, дидактичні матеріали перестають бути лише «доповненням» до уроку. Вони виконують функцію інструменту організації взаємодії, засобу

стимулювання комунікаційної активності, а також механізму формування цифрової та соціальної компетентностей молодших школярів.

Сучасні цифрові та інтерактивні технології висувають нові вимоги до структури, форми та способів подання дидактичного матеріалу. Йдеться не тільки про доступність завдань у цифровому форматі, але й про їхню інтерактивність, варіативність, автоматизований зворотний зв'язок, можливість колективного редагування та включення елементів гри. Тому розробка дидактичного забезпечення повинна враховувати специфіку цифрових сервісів, логіку взаємодії учнів у цифровому середовищі, психологічні особливості молодшого шкільного віку та педагогічні умови розвитку комунікативних навичок.

Особливу увагу слід приділити тому, що дидактичні матеріали у цифровій формі виконують подвійну функцію: виступають змістовим наповненням уроку, та одночасно є середовищем взаємодії, у якому формуються комунікативні уміння – діалогічне та полілогічне мовлення, уміння домовлятися, пояснювати, ставити запитання, висловлювати аргументи, працювати в групі.

Отже, під час створення дидактичного забезпечення ключовими стають не стільки інформаційні, скільки інтерактивні та соціально-комунікативні властивості матеріалів.

У світовій та українській педагогічній практиці цифрові інструменти дедалі частіше використовуються для реального моделювання комунікативних ситуацій: учні виконують завдання на спільних онлайн-дошках, беруть участь у командних квестах, презентують результати у вигляді інтерактивних карт, працюють з елементами відео- та аудіокомунікації, створюють спільні продукти – мініісторії, ментальні карти, буклети, відео.

Звідси впливають загальні принципи до розробки дидактичного забезпечення, які визначають логіку й педагогічну доцільність використання інтерактивних технологій на уроках інформатики та в міжпредметних інтегрованих уроках:

Принцип інтерактивності – учні не лише сприймають інформацію, а й стають активними учасниками навчального процесу.

Принцип співпраці – вправи передбачають роботу в парах, групах, мінікомандах.

Принцип модульності – завдання будуються за рівнями складності, що дозволяє використовувати їх у класах з різним стартовим рівнем.

Принцип візуалізації – кожна активність містить графічну чи мультимедійну підтримку.

Принцип діяльності – кожна вправа має практичний компонент: створення продукту, участь в інтерактивній дискусії, виконання проєкту тощо

Нижче ми представимо комплекс вправ і завдань для формування окремих груп комунікативних умінь.

Вправа 1. «Діалог у хмарі слів», формування вміння формулювати короткі репліки, підтримувати діалог.

За допомогою сервісу Mentimeter або WordArt учитель ставить запитання: «Що таке дружба?», «Як бути хорошим другом?», «Що таке повага?», а учні вводять свої відповіді на смартфонах/планшетах. Сервіс автоматично формує хмару слів.

Вправа 2. «Діалог за картинкою» (Google Jamboard / Canva) на розвиток уміння ставити запитання та відповідати.

Учитель розміщує на спільній дошці кілька ілюстрацій (ситуації з життя: гра на перерві, робота в команді, суперечка, похід у бібліотеку). Кожна пара обирає зображення і складає міні-діалог. Результат записується на віртуальних стікерах на Jamboard.

Вправа 3. «Питання–відповідь» у Padlet, формування вміння коректно запитувати і давати розгорнуті відповіді.

Створюється дошка з темою «Як піклуватися про друзів?» Кожен учень формулює одне запитання. Кожен обирає чиюсь картку із запитанням і записує відповідь. Потім відбувається обговорення найвдаліших відповідей.

Вправа 4. «Командний пазл» (LearningApps / Wordwall), навчити домовлятися, розподіляти ролі.

Учні поділяються на малі команди. Учитель дає інтерактивний пазл (зображення або текст). Далі команда обирає ролі: «збирач», «перевіряючий», «коментатор». Після виконання завдання команда презентує, як вона працювала.

Вправа 5. «Цифровий квест співпраці» (Genially / Classtime), формування вміння досягати спільної мети.

Учні отримують завдання пройти 5 станцій: загадки, логічні завдання, ребуси. Кожна станція розблоковується лише після виконання попередньої групою. Результат роботи підсумовується на інтерактивній дошці.

Вправа 6. «Спільний проєкт «Моя школа майбутнього»» (Google Slides), розвиток комунікативних навичок у процесі створення спільного проєкту.

Кожна група отримує спільну презентацію. Діти додають слайди: «Класи», «Ігрові зони», «Бібліотека», «Спортзал», потім презентують проєкт, коментують внесок один одного. Учитель робить акцент на командному обговоренні, а не технічній досконалості.

Вправа 7. «Моя міні-презентація» (Canva / PowerPoint), формування впевненості у виступі, розвиток структурованої усної мови.

Учні створюють 3-слайдову презентацію на тему: «Мій вихідний», «Моє хобі». Учитель навчає правилам оформлення: короткі фрази, картинки, чіткі заголовки. Діти виступають перед класом, інші ставлять запитання.

Вправа 8. «Інтерактивна карта історії» (MindMeister / Coggle), навчання структурування висловлювання.

Учень створює карту думок на тему «Мій улюблений герой», потім за картою робить усний монолог. В кінці дитина розповідає, що було легко, що складно.

Вправа 9. «Відеопрмова» (Flip / Loom), навчити говорити чітко та впевнено.'

Учні записують коротке відео (до 1 хвилини): «Чому важливо поважати інших?». Відбувається перегляд у класі та обговорення критеріїв хорошого виступу.

Добірка сервісів та інструментів, які можна використовувати для формування комунікативних умінь в учнів початкових класів за допомогою інтерактивних технологій

Інструменти для спільної роботи:

Google Docs, Slides, Drawings – групові проєкти, колективні тексти.

Padlet – інтерактивні дошки для обговорень.

Інструменти для голосування, опитувань і швидкого зворотного зв'язку:

Mentimeter, Kahoot!, Quizizz

Інструменти для візуалізації та творчості:

Canva, Adobe Express, MindMeister / Coggle – ментальні карти.

Інструменти для мультимедійних проєктів:

Flip – відеоміні виступи

Loom – запис екрану та голосу

Апаратні засоби: інтерактивна дошка, планшети або ноутбуки, вебкамери та мікрофони, узагальнений комплект дидактичного забезпечення (збірник вправ для формування комунікативних умінь, шаблони інтерактивних дошок (Padlet, Jamboard), шаблони презентацій та ментальних карт, карти командних ролей, інструкції для роботи з основними сервісами, критерії оцінювання комунікативних умінь у вправах і проєктах).

Цей дидактичний комплекс дозволяє вчителю системно організувати навчальний процес таким чином, щоб інтерактивні технології не були лише технічними прийомами, а стали засобом реального розвитку комунікативної компетентності молодших школярів.

2.4 Організація та проведення педагогічного експерименту

Метою нашого експерименту стала перевірка ефективності методики формування комунікативних умінь молодших школярів засобами інтерактивних технологій на уроках інформатики.

Для початку було сформовано план:

1. Зробити вибірку учнів початкових класів та їх поділ на групи; провести початкову діагностику (констатувальний етап) рівня комунікативних умінь у двох групах (експериментальна група – з інтерактивами; контрольна група – традиційна практика).

2. Запровадити систему вправ і завдань на уроках інформатики в експериментальній групі (формульвальний етап).

3. Провести повторну діагностику (контрольний етап) та виконати статистичний аналіз результатів.

4. Встановити педагогічні умови ефективного використання інтерактивних технологій при формуванні комунікативних умінь на уроках інформатики.

Педагогічний експеримент із перевірки ефективності даної методики базі ТзОВ «Школа Дружня до Дитини», м. Львів. У дослідженні брали участь 20 учнів 4-х класів:

Експериментальна група: 10 учнів (4-А) – уроки інформатики з впровадженням інтерактивної методики та контрольна група: 10 учнів (4-Б) – уроки інформатики в традиційному режимі (без систематичного використання описаної інтерактивної методики).

Тривалість експерименту: 8 тижнів (підготовчий – 1 тиждень; констатувальний – 1 тиждень; формульвальний – 4 тижні, 8 уроків інформатики; контрольний – 1 тиждень; аналіз – 1 тиждень).

Діагностика базувалася на комплексі методів, що відповідають критеріям, які ми описували раніше та досягають бальної оцінки за 12-бальною шкалою:

Використані інструменти:

1. Тест-опитувальник (усний/письмовий) «Комунікативні ситуації» – завдання для оцінки інформаційно-мовленнєвого критерію (завдання на побудову репліки, продовження діалогу, логічність висловлювання).

2. Шаблон спостереження вчителя (чек-лист) – фіксація поведінки під час уроків інформатики: ініціатива, активність у групі, вміння слухати, вміння користуватися інтерактивними інструментами.

3. Аналіз продуктів діяльності – оцінка спільних документів (Google Docs), дошок Padlet, презентацій, ментальних карт (Canva, MindMeister) згідно чек-листу (записи, якість реплік, рівень аргументації).

4. Анкета самооцінки (рефлексивна картка) – коротка форма (смайлики, 4-бальна шкала) для самоствердження дитиною власного відчуття участі у групі.

5. Тест «Розумію емоції» (прості ілюстрації, відео для розпізнавання емоцій) – емоційно-рефлексивний критерій.

На початковому етапі застосовувалися ті ж самі інструменти для виявлення їхнього вихідного рівня комунікативних умінь. Після проведення 8 уроків за запропонованою методикою, було проведено знову те саме спостереження та оцінювання рівня комунікативних умінь учнів початкових класів. Оцінювання по всіх інструментах кодується у бальний бал (від 0 до 12 – сумарно по критеріях).

Формувальний етап відбувався протягом 8 уроків інформатики впродовж 4 тижнів та проводився лише в експериментальній групі. Опис коротко кожного уроку:

Урок 1 (Інформатика).

Тема: «Правила спілкування в цифровому середовищі».

Інструменти: Padlet (колективна дошка), Kahoot! (вступний опитувальник).

Діяльність: мозковий штурм у Padlet «Що таке вічливе повідомлення?» → спільні правила класного чату → створення «Кодексу ввічливості» .

Навчальна мета: мотивація до комунікації, інструкція з етикету.

Уроки 2 – 3.

Теми: «Діалогічні форми комунікації» і «Спільне написання історії».

Інструменти: Google Docs (спільний документ), Jamboard.

Діяльність: парна робота в Docs – по черзі дописують репліки персонажів; робота з рольовими картками; публічне прочитання найкращих діалогів.

Мета: відпрацювання діалогічного мовлення, навички чергування в мовленні.

Уроки 4 – 5.

Теми: «Робота в групі: плануємо проєкт» і «Квест-завдання (логіка + комунікація)».

Інструменти: Miro, Canva Whiteboard, LearningApps.

Діяльність: групи виконують квест («знайти код дружби») – рішення завдань потребує координації, обговорення.

Мета: формування регулятивних умінь: розподіл ролей, прийняття рішень.

Уроки 6 – 7. Тема: «Публічний виступ: міні-презентація».

Інструменти: MindMeister, Canva.

Діяльність: учні готують і презентують 2-хв. виступи з ментальною картою.

Мета: розвиток структури виступу, впевненість у публічних виступах.

Урок 8. Підсумковий урок-проєкт: «Ми – команда» (спільний продукт на Google Slides + презентація перед класом).

Оцінювання: вчитель, самооцінка.

У контрольній групі уроки інформатики проходили у звичному форматі: вивчення теми інформатики з традиційними практичними завданнями (робота з текстом, зображеннями, презентаціями), без цілеспрямованих вправ на комунікацію з інтерактивними інструментами.

Нижче представлені результати контрольної групи до і після проведення дослідження. Дані – сумарний бал по всіх критеріях (0–12) для кожного учня на констатувальному та контрольному етапах.

Таблиця 3.1. Результати констатувального та контрольного етапів у контрольній групі

Прізвище та ім'я	Початок дослідження (к-сть балів)	Кінець дослідження (к-сть балів)
Бурбан Матвій	5	6
Кулик Марко	6	6
Луцишин Іван	6	7
Паліс Яна	5	6
Ревич Вероніка	7	7
Родич Лев	6	6
Степанюк Домініка	5	6
Стороженко Василь	6	6
Фуканчик Яромир	7	7
Шкаран Ярема	6	6
Середнє	5.9	6.3

Таблиця 3.2. Результати констатувального та контрольного етапів в експериментальній групі

Прізвище та ім'я	Початок дослідження (к-сть балів)	Кінець дослідження (к-сть балів)
Білянська Вероніка	5	9
Вадяк Артур	5	8
Василюк Ярослава	6	9
Гуцуляк Павло	6	10
Купріна Ліда	5	8
Макогін Яна	6	9
Плюта Данило	5	7
Самченко Влад	6	9
Сковоронський Марк	5	8
Шуплат Устим	6	9
Середнє	5.5	8.6

Отже, ми бачимо, що середній результат у контрольній групі майже не змінився, а в експериментальній групі він виріс після проведення даних занять на уроці інформатики за запропонованою методикою.

Крім кількісної оцінки, проведено якісний аналіз результатів: в експериментальній групі помітне зростання ініціативності: діти частіше пропонували ідеї під час групової роботи (середня частота ініціативи підвищилась приблизно втричі). Покращення структури висловлювання: після тренувань з MindMeister більшість учнів могли чітко назвати 3 головні тези свого виступу. Впевненість при публічних виступах: у ЕГ зменшилось прояви сором'язливості (менше дітей сумнівались, просили допомоги).

При аналізі інструментів (Google Docs, Padlet, презентації): в експериментальній групі спостерігалось краще структурування тексту у спільних документах (вкладені коментарі, само та взаємооцінка), більш аргументовані відповіді. Роботи контрольної групи були технічно коректні, але менш комунікативно насичені (менше реплік, скромніша аргументація).

Щодо анкети самооцінки, то в експериментальній групі більше учнів оцінило свій внесок у груповий продукт як «значний» (8/10), у контрольній групі (3/10).

Отже можемо зробити висновок, що найбільший приріст відзначено у таких компонентах: діалогічні уміння (вміння ставити питання і відповідати), публічні виступи (структурованість мовлення) та групова взаємодія (домовляння, розподіл ролей).

Успіх був обумовлений систематичністю вправ, рольовою моделлю вчителя (фасилітатор), адекватною технічною підготовкою уроку (доступ до програм, інструментів), створенням безпечного емоційного середовища.

Важливо на уроці контролювати цифрову етику: правила спілкування онлайн пояснювались на першому уроці та дотримувались під час всього експерименту.

По завершенню експерименту ми можемо надати практичні поради для уроків інформатики:

1. Методика цілком придатна для уроків інформатики – інтерактивні інструменти органічно поєднуються з програмними цілями предмета (робота з документами, презентаціями, інструментами спільної роботи).

2. Щоб досягти результату, необхідні: чіткі завдання з комунікативною метою, рольова організація класу, інструкції з цифрової етики, час на рефлексію після вправ.

3. Орієнтовна модель уроку інформатики для розвитку комунікативних умінь: мотивація → інструкція по роботі в інструменті → основна інтерактивна діяльність у парі, групі → публічні презентації → рефлексія + самооцінка.

ВИСНОВКИ

У сучасних умовах розвитку української освіти, коли пріоритет набувають компетентнісні підходи, інтерактивність, відкритість до інновацій та орієнтація на формування ключових умінь XXI століття, проблема розвитку комунікативних умінь молодших школярів постає як особливо актуальна. Початкова школа – це період інтенсивного становлення особистості дитини, її соціалізації та формування базових способів взаємодії з оточенням. Саме тому важливою педагогічною задачею стає створення умов, у яких кожен учень зможе навчитися не лише висловлювати власні думки та емоції, а й слухати інших, брати участь у діалозі, співпрацювати в парах і групах, вирішувати конфліктні ситуації, аргументувати свою позицію та критично сприймати чужу.

Проведене теоретичне та експериментальне дослідження дало змогу комплексно і всебічно осмислити сутність комунікативних умінь молодших школярів, охарактеризувати їхню структуру та визначити можливості розвитку цих умінь у процесі вивчення інформатики з використанням інтерактивних технологій. Уточнено, що комунікативні уміння у молодшому шкільному віці – це не лише здатність володіти усним мовленням, а ціла система взаємопов'язаних характеристик: інформаційних, афективних, регулятивних та технічних. Кожен із цих компонентів виконує важливу функцію у процесі спілкування та соціальної взаємодії.

Результати аналізу сучасних психолого-педагогічних підходів засвідчили, що інтерактивні технології мають унікальний потенціал для розвитку комунікації: вони створюють особливе освітнє середовище, яке стимулює активність, залученість, ініціативність, сприяє розвитку в учнів навичок діалогу, співпраці та взаємодії. Такі засоби, як інтерактивні дошки, платформи спільної роботи, освітні ігрові сервіси, цифрові мапи, онлайн-чати чи програми для створення відео, надають молодшим школярам можливість не лише бути пасивними слухачами інформації, а активними учасниками освітнього процесу. Вони дозволяють учням навчатися у взаємодії,

обмінюватися думками, створювати спільні продукти діяльності, презентувати свої ідеї, висловлювати емоції та здійснювати рефлексію власної роботи.

У процесі дослідження було розроблено та апробовано *методику формування комунікативних умінь засобами інтерактивних технологій*, яка включає три взаємопов'язані етапи: мотиваційно-орієнтаційний, діяльнісно-практичний та рефлексивно-оцінювальний. Кожен із цих етапів спрямований на розвиток окремих аспектів комунікативної компетентності, а їхня сукупність забезпечує поступове та системне досягнення поставленої мети.

Особливу увагу приділено добору дидактичного забезпечення, що включає різноманітні вправи, інтерактивні завдання, проєкти, групові та парні форми роботи, а також спеціально розроблені сценарії уроків інформатики. Усі запропоновані електронні ресурси відбиралися з урахуванням вікових можливостей учнів, вимог Державного стандарту початкової освіти та концепції НУШ, а також здатності цих ресурсів стимулювати комунікативну активність дітей.

Проведений педагогічний експеримент у ТзОВ «Школа дружня до дитини» (м. Львів) дозволив емпірично перевірити ефективність запропонованої методики. До дослідження було залучено 20 учнів четвертих класів, поділених на експериментальну групу (10 учнів) та контрольну групу (10 учнів). Констатувальний етап показав приблизно однаковий рівень комунікативних умінь у дітей обох груп, що забезпечило чистоту експерименту. Після завершення формувального етапу та впровадження методики в експериментальній групі відбулося суттєве зростання показників за всіма критеріями – інформаційним, афективним, регулятивним і технічним. Учні стали більш активними в спілкуванні, краще орієнтувалися в груповій роботі, частіше ініціювали діалог, навчилися висловлювати власні емоції, формулювати запитання, аргументувати позицію та активно взаємодіяти в команді.

Контрольна група, яка навчалася за традиційною методикою, також продемонструвала певний прогрес, однак його рівень був статистично нижчим. Це дозволяє стверджувати, що саме системне використання інтерактивних технологій на уроках інформатики має суттєвий вплив на формування комунікативних умінь учнів початкової школи. Представлені у дослідженні завдання – такі як створення інтерактивних карт знань, участь в онлайн-опитуваннях, робота з віртуальними дошками, створення групових проєктів, спільне моделювання чи зйомка коротких відеороликів – стали тим елементом навчання, який одночасно забезпечив мотивацію, взаємодію та можливість самовираження.

Таким чином, проведене дослідження підтвердило висунуту гіпотезу: цілеспрямоване та систематичне використання інтерактивних технологій створює сприятливі умови для значного підвищення рівня комунікативних умінь молодших школярів, а запропонована методика є ефективною, практично орієнтованою та придатною для впровадження у закладах загальної середньої освіти.

Практичне значення роботи полягає у тому, що її результати можуть бути використані:

- учителями початкових класів для організації інтерактивних занять;
- учителями інформатики – для розвитку комунікативної компетентності в рамках свого предмета;
- адміністрацією шкіл – для розробки освітніх програм і підвищення якості навчання;
- фахівцями з педагогічних інновацій – для впровадження нових освітніх практик.

Загалом робота довела, що інтерактивні технології є не просто інструментом урізноманітнення уроків, а потужним засобом формування важливих для XXI століття компетентностей, серед яких провідною є комунікативна. Розвиваючи її у молодшому шкільному віці, школа не лише забезпечує ефективність подальшого навчання, а й сприяє формуванню

гармонійної, соціально адаптованої, упевненої в собі особистості, здатної до конструктивного діалогу та творчої взаємодії з іншими людьми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко Л. І. STEM-освіта в початковій школі: методичні аспекти та практичні поради. – Київ: Освіта України, 2021. – 136 с.
2. Бібік Н. М. Нова українська школа: методичний poradnik для вчителя. – Київ: Літера ЛТД, 2018. – 184 с.
3. Богданова І. М. Інтерактивні технології як засіб розвитку ключових компетентностей учнів початкової школи // Початкова освіта. – 2021. – №3. – С. 11–15.
4. Бондаренко Н. П. Використання освітніх онлайн-платформ у початковій школі // Інновації в освіті. – 2020. – №2. – С. 34–41.
5. Волошина О. Д. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у контексті вимог НУШ // Педагогічні науки. – 2022. – №93. – С. 45–51.
6. Гавриш Н. В., Саприкіна І. В. Інтерактивні методи навчання в початковій школі: теорія і практика. – Київ: Педагогічна думка, 2018. – 192 с.
7. Гончаренко О. В. Формування креативного мислення учнів молодших класів засобами інтерактивних технологій // Педагогіка і психологія. – 2022. – №5. – С. 88–95.
8. Дмитренко М. І. Цифрові інструменти для розвитку мовленнєвої компетентності дітей // Практична педагогіка. – 2019. – №3. – С. 50–57.
9. Дубасенюк О. А. Освітні технології в сучасній школі. – Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2020. – 160 с.
10. Єрмакова М. Формування соціально-комунікативних навичок молодших школярів: методика і технології. – Київ: Генеза, 2021. – 128 с.
11. Задорожна Т. А. Інтерактивні методи навчання як засіб розвитку соціальних навичок у молодших школярів // Початкова школа. – 2021. – №4. – С. 22–28.
12. Карпова О. Л. Використання інтерактивних технологій у навчанні читання та письма // Науковий часопис НПУ. – 2020. – №6. – С. 101–108.

13. Кизенко В. В. Використання інтерактивних сервісів у початковій школі для розвитку навичок співпраці // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2022. – №92(2). – С. 120–135.
14. Коваленко В. М. Діджитал-інструменти в початковій школі: методика та практичні кейси. – Київ: Літера ЛТД, 2022. – 120 с.
15. Кононенко О. І. Інтерактивні методи формування мовленнєвих умінь молодших школярів. – Київ: НПУ ім. Драгоманова, 2020. – 144 с.
16. Лещенко С. В. Роль гри та інтерактивних вправ у формуванні комунікативних умінь учнів // Педагогічний вісник. – 2019. – №7. – С. 12–18.
17. Литвиненко А. С. Інформаційно-комунікаційні технології на уроках інформатики в початковій школі // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. – 2022. – №3. – С. 98–105.
18. Методичні рекомендації щодо впровадження компетентнісного навчання у початковій школі. – Київ: Міністерство освіти і науки України, 2023. – 64 с.
19. Нестеренко Ю. О. Використання мультимедійних технологій на уроках початкової школи // Інформаційні технології і освіта. – 2021. – №3. – С. 45–53.
20. Освітній портал «Всеосвіта». Практичні поради щодо використання інтерактивних сервісів у початкових класах. – Режим доступу: <https://vseosvita.ua>, 2024.
21. Петренко І. М. Інтерактивні методи навчання у формуванні ключових компетентностей учнів // Практика і теорія освіти. – 2020. – №2. – С. 60–67.
22. Романишина Л. М. Розвиток комунікативних умінь молодших школярів засобами інтерактивних технологій // Педагогічний альманах. – 2021. – №50. – С. 73–79.
23. Соколова Г. В. Сучасні цифрові інструменти в роботі вчителя початкової школи. – Львів: Світ, 2020. – 152 с.

- 24.Хоружа Л. Л. Роль інтерактивних технологій у формуванні комунікативної компетентності учнів // Проблеми сучасної освіти. – 2019. – №4. – С. 55–60.
- 25.Шевченко Л. С. Використання інтерактивних освітніх платформ у початковій школі: сучасні тенденції // Освітній огляд. – 2022. – №1. – С. 15–22.